Sällsynta skalbaggar i Halltorps hage

STIG LUNDBERG

Lundberg, S.: Sällsynta skalbaggar i Halltorps hage. [Rare beetles in Halltorps hage (Coleoptera).] – Ent. Tidskr. 102: 135–137. Lund, Sweden 1981. ISSN 0013-886x.

Halltorps hage, a forest on central Öland in the Baltic, is famous for its beetle fauna and has been partly placed under protection since 1965. Measures has been taken to protect the whole forest and the management of the area has been discussed. This might justify some information about the rare or otherwise interesting beetle species of Halltorps hage.

S. Lundberg, Skeppsbrogatan 9, S-951 35 Luleå, Sweden

Halltorps Hage är sedan gammalt känd som en av de intressantare skalbaggslokalerna på Öland kanske främst på grund av förekomsten av stora ekbocken, *Cerambyx cerdo*. En begränsad del av hagen (4,5 ha) avsattes som naturreservat redan 1965 och nu har Statens Naturvårdsverk förvärvat resterande del av lövskogsområdet, som avses skyddas som naturreservat i sin helhet. Då man nu diskuterar skötselplan och också gjort vissa kompletterande inventeringar kan det vara lämpligt med en sammanställning av de intressantare skalbaggsarter som påträffats i området och här i vissa fall har sin enda förekomst i norra Europa. Jag nöjer mig då med att ta med de exklusivare arterna inklusive några som här har sin enda kända fyndlokal på Öland. I övrigt vill jag hänvisa till bl. a. Lundberg (1974).

Harpalus luteicornis Dft. Togs i hagen 1976 som ny för Öland (Andersson & Danielsson 1980).

Amara anthobia Villa. Andra svenska fyndet av denna jordlöpare gjordes i hagen 9.7.72 (T. Sandgren in litt.). I övrigt endast känd i ett par fynd från Skåne.

Scydmoraphes sparshalli Denny, som troligen har anknytning till sork, har tagits vid två tillfällen genom sållning av förna under rishögar i hagen (Baranowski och B. Andersson in litt.). I övrigt endast känd från sydöstra Skåne och Blekinge.

Medon rufiventris Nordm. Enda nordeuropeiska ex. av denna kortvinge erhölls vid sållning av förnan under en rishög i hagen 7.5.63 (Lundberg 1977).

Arpedium brachypterum Br. Sållad vid kärret mitt för Halltorpsgården, enda ölandsfyndet (B. Andersson in litt.)

Carpelimus subtilis Er. Påträffad i hagen 1976, enda ölandsfyndet (Andersson & Danielsson 1980).

Atrecus (Baptolinus) pilicornis Payk. Jag har funnit arten i ekstubbar i hagen, enda fyndet söder om Västmanland.

Aleochara spissicornis Er. Håvad i hagen i 1 ex. I Norden i övrigt endast känd 1 ex. från Stora Alvaret på Öland, Gotland och Halland.

Oxypoda tarda Sharp. 1 ex. sållat 12.6.75 av P. Cederström vid Halltorpsgårdskärret. I övrigt i Norden endast känd i 2 ex. från östra Skåne (Lundberg 1978).

Thyasophila inquilina Märk. Är på Öland endast känd från hagen, där den påträffats i ett bo av myran *Lasius fuliginosus* (B. Andersson in litt.).

Tachyusida gracilis Er. Tagen som ny för Sverige i ekstubbar i hagen 1973 och senare vid flera tillfällen (Anderberg 1974) men nu också känd från Östergötland.

Cyphon hilaris Nyh. Flera ex. togs i hagen 1976 som ny för Öland (Andersson & Danielsson 1980).

Lacon lepidopterus Panz., som lever i anslutning till den hårda torrveden på de grova ekarna, är under 1900-talet i Sverige endast tagen i Halltorp.

Lacon querceus Hbst, som lever i rödmurken ekved, är endast känd från Halltorp utöver de 2 ex. som tagits vid Mellböda på norra Öland.

Arten påträffas oftast i anslutning till savande sår på de grova ekarna främst nattetid.

Ampedus nigerrimus Lac. är uteslutande känd i Sverige från Halltorps hage, där den lever i de rödmurkna grova ekstubbarna från 20-talets avverkningar.

Brachygonus megerlei Lac. har sin enda förekomst i Norden i Halltorp där arten utvecklas i ihåliga grenar på de stora ekarna och påträffas krypande nattetid på stammarna ofta vid savande sår.

Cardiophorus gramineus Scop. lever inuti de grova ekarna i torr mulm och upptäcktes som ny för Norden just i Halltorp. Nu känd från bl. a. Småland men anses vara en stor raritet och saknas i Norden i övrigt.

Microrhagus emyi Roug. 1 ex. bankades från hassel intill det inhägnade området 28.7.74 av P. Cederström, vilket är det enda nordiska fyndet (Lundberg 1975).

Rhacopus sahlbergi Mnh. bl. a. kvällshåvad intill hagen. Lever i ekris m. m. och bör gynnas av att riset efter avverkningar lämnas kvar.

Attagenus punctatus Scop. Denna vackert vitprickiga änger upptäcktes som ny för Norden just i hagen där den tagits bl. a. som larv krypande på de grova ekarna vid några tillfällen. I övrigt upptäckt i östra Småland under senare år.

Globicornis nigripes F. Utöver Halltorps hage, där den ursprungligen upptäcktes, i Norden endast känd från Bjärka Säby och Norrköping i Östergötland.

Oligomerus brunneus 01. Ursprungligen upptäckt som ny för Norden just i hagen men har visat sig förekomma i benhård grenved av ek ända upp till Västmanland–Uppland. Kan observeras krypande på de gamla ekarna i främst juli månad.

Xyletinus vaederoeensis Lundberg 1 ex. på hasselblad i hagen 20.7.75, vilket var 1:a fyndet utanför typlokalen Hallands Väderö (Lundberg 1976). Nu också konstaterad från Hornsö i Småland (eget fynd) och Eldgarn i Uppland, där den kläckts ur vitrötad aspved (Leiler & Prütz 1977).

Aporthopleura sanguinicollis F., en art som lever i *Cerambyx cerdo*-gångarna, har uppgivits från Halltorps-området men då beläggexemplar saknas har arten avförts från svenska faunan. Om den finns borde den ha gynnats av ökningen av ekbockstammen.

Hypebaeus flavipes F. Denna art, som lever som rovdjur i gångarna av bl. a. trägnagare på grova träd, är håvad i hagen några gånger.

Arten i Norden i övrigt endast känd från Skåne, Småland, Östergötland och Västmanland.

Antherophagus canescens Grouv. slaghåvade jag i hagen 9.7.72, vilket är enda fyndet från Öland av denna hos humlor levande art.

Atomaria rubida Rtt. Enda kända svenska ex. sållade jag fram vid kärret mitt för Halltorpsgården 7.11.77.

Teredus cylindricus Ol. togs i början av 1900talet bl. a. på den grova ek som stod nedanför Halltorpsgården, som avverkades i början av 1920-talet. Arten är sedan dess icke återfunnen i Sverige trots att betingelserna borde finnas i hagen sedan röjningarna utfördes i slutet av 1960-talet.

Prostomis mandibularis F. lever kvar i en liten population bl. a. i de grova ekstubbarna. I övrigt endast funnen på G. Sandön de senaste decennierna.

Vincenzellus ruficollis Panz. bankad från ris i hagen och även tagen under barken på ekris senast hösten 1978 (B. Andersson in litt.). I övrigt endast tagen vid Strandtorp på Öland.

Cyrtanaspis phalerata Germ. har tagits i några exemplar i blommor i hagen. I övrigt i Norden endast påträffad vid Borga hage. Lär leva i vitrötad ved bl. a. av en.

Anixocya fuscula Ill. har bankats från grenar på de grova ekarna i några exemplar (U. Nylander in litt.). I övrigt från Sverige endast känd från Skåne.

Intressantaste långhorningen är stora ekbocken *Cerambyx cerdo* L. som i Halltorp har sin enda säkra förekomst i Norden. Arten förekommer troligen även i Småland (Hornsö-trakten) och Blekinge (Mörrums-trakten), men några pågående angrepp har ännu mig veterligt ej rapporterats. Årligen torde nu uppemot 100 exemplar kläckas i hagen. Kläckning har i fjol skett även ur en mindre ek och risken är stor att de presumtiva ersättningsträden kan dödas av ekbocken. Problemet med ersättningsträd kan kanske lösas genom att överföra arten till fastlandet, något som bör tas upp av länsstyrelsen (se Lundberg 1974).

Rhopalus femoratus L. lever främst i hassel liksom *Oberea linearis* L., som har starkare förekomster utanför halltorpsområdet.

Mesosa curculionoides L. Enda ölandsfyndet föreligger från Halltorp (Palm 1959). Arten är i

övrigt i Sverige endast påträffad under sista decenniet i Mälar-trakten (Sdm, Vstm.)

Tetrops starki Chevr. Denna i Sverige nyligen upptäckta långhorning togs 11.6.80 i Halltorp som ny för Öland (C. Holmqvist in litt.). I övrigt känd från Skåne, Småland och Uppland och då utvecklingen sker i ask, som är vanlig på Öland, torde arten ha en mer vidsträckt utbredning där.

Altica aenescens Wse. Påträffad i hagen 1976, enda fyndet på Öland (Andersson & Danielsson 1980).

Cassida murraea L. Allmänt förekommande på *Inula* i östra delen av Halltorps-området. I övrigt mycket sällsynt på Öland och Gotland.

Apion cineraceum Wenck (*millum* Bach). Ett av de två svenska exemplaren har slaghåvats vid Halltorp (E. Wirén in litt.).

Anthonomus spilotus Redtb. är från Norden endast känd i det exemplar som sållats under ett risgärde i Halltorp (N. Bruce in litt.) och från Skåne.

Litteratur

Anderberg, A. 1974. Tre märkliga kortvingefynd (Col. Staphylinidae). - Ent. Tidskr. 95: 201–202.

Andersson, H. och Danielsson, R. 1980. Halltorps hage – Entomologisk inventering samt förslag till skötselåtgärder. - Ent. Mus., Helgonav. 3, Lund.

Leiler, T. E. och Prütz, P. 1977. Nya landskapsfynd av skalbaggar (Coleoptera). - Ent. Tidskr. 98: 95–96.

Lundberg, S. 1974. I Halltorps hage. - Sv. Turistför. Årsskri. pp. 193–200.

Lundberg, S. 1975. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar 15 (Coleoptera). - Ent. Tidskr. 96: 8–13.

Lundberg, S. 1976. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar 16 (Coleoptera). - Ent. Tidskr. 97: 15–20.

Lundberg, S. 1977. Fynd av två för Norden nya skalbaggsarter (Coleoptera). - Ent. Tidskr. 98: 5–6.

Lundberg, S. 1978. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar 17 (Coleoptera). - Ent. Tidskr. 99: 31–34.

Palm, T. 1959. Die Holz- und Rinden-Käfer der süd-und mittelschwedischen Laubbäume. - Opusc. Ent. Suppl. 16.

Recension

Dal, B. *Fjärilar i naturen. Europas dagfjärilar. Mellaneuropa.* Wahlström & Widstrand, Stockholm 1981. 132 sidor. ISBN 91-46-13647-9.

För ungefär tre år sedan utgavs den första delen i denna serie, den om Nordeuropa. Den andra delen, som behandlar de mellaneuropeiska dagfjärilarna, kom ut i början av sommaren. Med Mellaneuropa förstås här kontinenten ner till Sydfrankrike, Italien, Jugoslavien och södra Rumänien. De arter, som enbart förekommer på hög höjd (över 1 000 m), har inte tagits med. De kommer i nästa del.

Det mesta av det som bör sägas om denna bok har jag redan sagt i min recension av den första delen (Ent. Tidskr. 99: 153). Att nämna speciellt om den andra delen är att illustrationerna blivit ännu bättre, faktiskt. De flesta avbildningarna är oerhört bra och planschen med de fyra *Pieris*-arterna *napi, rapae, manni* och *ergane* är makalös. I denna del ställs också större krav på avbildningens kvalitet, eftersom många arter är mycket lika varandra, exempelvis *Mellicta*- och *Pyrgus*-arterna samt flera blåvingar.

En sak som nog inte är så lyckad med dessa böcker är principen att indela fjärilarna efter biotop, eftersom de flesta arterna inte är särskilt biotopbundna. Bättre är att göra som är brukligt, dvs sätta arterna i systematisk ordning så att det som är likt och kan förväxlas kommer intill varandra, vilket underlättar jämförelser. Författaren har kompromissat här och sammanfört de arter som är mycket lika varandra på samma uppslag med ena sidans vingar i utspänt skick, vilket för noggranna jämförelser är bättre än att visa fjärilen i en mera naturlig ställning. Jag förmodar att det i de återstående delarna inte går att bibehålla biotop-principen och att författaren måste återgå till den traditionella systematiska, vilket skulle hälsas med tillfredsställelse av många tror jag.

Per Douwes